

ACC. N:R M. 13501: 1-11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
BOKD

Landskap: Småland Upptecknare: Alma Nilsson, Försnult
Härad: Stranda Berättare: Johan Almqvist,
Socken: Döderhult Berättarens yrke: väghuggare
Uppteckningsår: 1954 Född år 1871 i Döderhult

Sten- och jordkällare m. m. s. 1-11. Luf 64.

(sid. 11 har 3 foton; ngn. IV:12:97
IV:12:98.)

Skriv endast på denna sida

Suf. 64
1

Med beständighet kan — för dag en —
varken upptecknaren eller berättaren säga om
de här i lutan efterfrågade taken förekommit
här. Dock kan jag — uppt. säga att jag tidi-
gare — för 25-30 år sen när cementerade trä-
tak med en symmetrisk och ojämn
beläggning, varför det tröliga är att taken bygg-
s så som efterfrågas i lutan men senare cemente-
rats. Dubbla rälerna vägs med jordfyll-
nad säger berättaren sig vetat om tidigare
ingen nu levande som jag (uppt.) kan nå, det
är en sådan — för dagen —. Cementering
har ju delvis förekommit vid träarbete sen
sen 1880-1890 talet — bland värborgade bän-
der. En annan träart typ var
förekommit här sen omkring 150 år tie-
boka säger berättaren, som personligen
byggt flera sådana på accord eller på dag.

En vanlig källartyp med stentak,
ennvändigt fönster ännu kvar här, och är
som de fluta av denna typ engrövd i en
grusbäck, men taket består ennvändigt
av lodräa mot golvet — naturligtvis)
lutande kelformiga stenar med den
smalaste ändan nedåt.

Här en sådan källare. Den är
ent. herätarens byggt av dagverktorparens
sten-arkitekten = bro! och källars byggmästare,
den jävrlärde, mångkunnige Olof Nyl-
ström född i Dagmarstjärn Döderhuss
omkring senast 1815) (Ols! byggherrens
barnbarn gämnariga med herätarens
således i 80 års ålder.) Denne Olof
Nylström byggde själv denna källare på
det dagverktorp han arrenderade och senare
blev hans dotter Ida trohjen född 1835. och

Måg Otto Sæmssen innehavare av torpet till
början av 1800-talet då deras son, Einar O. G.
died, innehade det till 1918 då berättaren här
inköpte det som fattighet. Berättaren är
uppförd i en stuga strax intill och har där-
för väl reda på både berättarens och Nylstins
ålder, dock ej exakta årtal. Hällen som
ligger cirka 70 meter från boningshuset och
cirka 30 m. från lagårdshuset har beräk-
nats ha samma väg som leder till lagård
och bod. Låget har ju annars alltid
mått anpassas efter grusbacken.

Den här Hällen är här cirka en
alms djup murgård i backen, här har
sen stora stenberemlingar lagts till
cirka 1 meters höjd — och i fyrkantig form
därefter har man låtit den ena stenen över-
laga den andra några varv, varefter låget

pressades ihop av kelformiga stenar, man
hade tråttäckning för valvet, med flaket
sättes. Såger berättaren. Dessa stenar ha här
i denna källare ungefär samma tyckelse
i — den nörät hängande delen — som van-
lig tegelsten dock finnas de som är betydligt
tyngre. Det verkar nästan hemskt när
man står inne i källaren och ser upp i detta
tak. Man får en känsla av att någon sten släpper
nåt fäste och faller. Men det gör den ej. När
man trär upp handen och känner lyften för-
står ju man hur fast varje sten sitter inpres-
sad av den marmite och så lundar för bländas
hela taket. Om denna utvalda sten
har Olof Nyström själv plöskat ihop,
ute i skogen, den är inte beaktad
utan har sin av naturen gifna färg
Såger berättaren. Stenarna verkar att

ha samma tjocklek, dock är några olika stora
tillsammans. Hållaren är fyrkantig.
Inngången finnes på gaveln, en liten sten-
trumma finnes upp vid kisten, trumman är in-
uti fördd med en mindre trä-trumma se
bild 2 här. Tre trappsteg leder ner från den
lilla förutgående till hållaren. Östardörren
som är den enda dörren syns på kort 3
(som tyvärr saknar negativ) En kraftig
rund trästomme ligger upp efter taket
och man håller i den så att den således täcker
trädet märks av de många årsringarna
vickas så att de ej kan räknas.

På ytterridan av den taket har sedan
mot den renda stocken (Lakstolen) lagts
ett stort lager av såg-fras = sågspån och
sen till ett lager tjocka bräder, vickas sam-
manfogats, den ena vid den andra. Dessa

se sid. 11.

se " "

bräder vilar mot den kända itoken. Längre
när 50 år har de varit dessa bräder varit
spånklädda men nu sen 4 år tillbaka
är taket belagt med vanligt taktegel.

Den reita av denna käccartyp förman
s. s. snänningarna från på 1900 talet. Man
började då med grund under bonings-
husen och lät då den pristående källa
ren för fäna, ofta på grund av obekvämt
läge. Särskilt vintertiden kunde det
bli svårt att ta sig dit för snö.

Naturligtvis har den gammaldags
källaren — som avses här i grusbacken
sin främre vägg rakt upprättstående.

Någon särskild benämning på
dessa sten-taks-källare hade man ej.

Färtan det fanns goda anmärknings-
värda här, var det antyd någon torpare eller

bande med hemmanvarande Sörns som
själva byggde sin kållare, mer eller mind-
re bra. Ett ordspråk härifrån säger "skomaka-
re blir med sin lät", men ett annat sag-
es också: "Då ä ingen skam å björ-
te, autså tog den som va flockad (had
flock = arbetsflock), som å byggde e käll-
are. Denna här omtalade källaren
finnes fortfarande i utmärkt skick, är belägen
emell gamla landsvägen å gården Grypt-
göls - hörne, 3 km. söder om förskolans järn-
vägsstation å Närrjö - Oskarshamn, järnväg.
Ägare är hemmansägaren och vägbesittaren
Johan Alfredson som nu har gården ut-
arrenderad till sonen Oskar Alfredson
med samma adress. Källaren bygger
alltjämt i ett ändamål men är den reys
av ett slag i denna och närgränsande byar.

Olle Nyström var en mycket begåvad och
strecklig bro- och grundläggare, kunnig
även i träarbete och smide. Den tid prä-
äret när stenarbeten ej kunde utföras arbeta-
de han med hjälp av alla slags jordbruksred-
skap, som jordbrukarna själva ej kunde med.

Sålledes var han högt uppskattad för sina
tråplogar, helt av trä med endast en s.k.
gjutten bill från stjärnan. I sin ungdom
var han sin faders behjälplig med jordbruksar-
bete. Han tog sig då en gång för att lända en
färra en orrädd plats i skogen oredad av sne-
das, = brännas fri från risbräte, och besås med
rosvrå. Efter den 1 maj var sådana bränder
eller svedjande bekräft med straff på grund av
elfara, vunder torra. Olle Nyström lände likaså
så sent; och det blev verkligen en våldsamt
skogsbRAND. Han dömdes till 28 dygns

8

vatten och bröd åt Halmar cellfångare. När
domen fallit sade hans fader: "Du Belle
är ung och har levt framför dig, jag däremot
är gammal, bät där för att jag tas straffet i
ditt ställe, ty om du är överlevnad, blir du dock
fördervad. Det var ju ett lagligt då, att stäl-
la man för sig vid arbeta straff. Ants
bledd (blev) det så, den gamle Vyträn led
straffet och kom hem igen, men som en
bruten man, möjligt att han för mycket
förlora dagen när han kom hem säger vi att.

Vad den gamla källan beträffar
så har den endast använts som potatis och rot-
fruktskällare samt förvaring av laggade
tråkigt sommar tider. Mylprodukter
förvarades i en o cementterad källarhåla
under bortadshuset, med en gång genom en
lucka i stuggolvet.

Tiellägg De kielformiga stenarna som plöckats
ute i markerne ha icke bearbetats innan de kide-
des in i källar-taket, nämligen ha några hemtats
från gamla hus-tomter, vi vet ju att de gamla
eldstäderna murades med enbart gråsten, ris-
ken sten också nog snart tillvaratogs efter
den gamla stugans kioning. Tidant kallades mu-
stegr. Troligen hunde många äldre bro-och källar-
byggare var dessa stugor stått, de stod ju oftast
i skogen, vidare fanns ju gott om gamla stenrösen
och — rösen änen i skogarna. Dess sten som
åtgått till taket på den källare som omtalas här
på sidan 6 i Gyltgöls-korne har byggarne
själv letat fram här och där i skogen.
Källaren har ju undergått reparationer många
gångar. Andra byggnader med stentak
ha icke förskrämmat här, enl. många berättel-
ses utsaga.

ACC. N:R M. 13501: //.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Långhus på
hällen

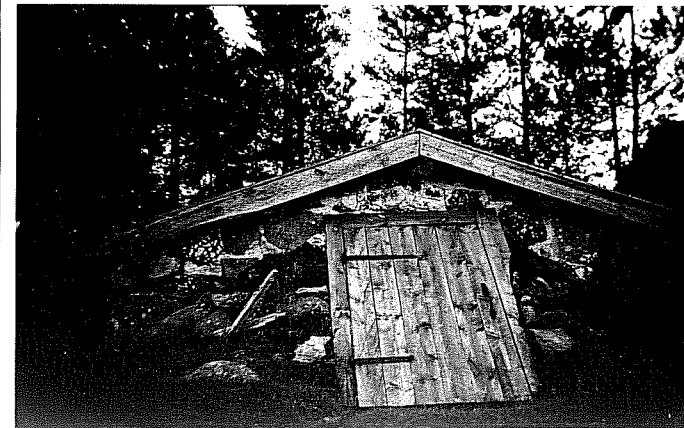
foto 1954

neg. nr. IV: 12: 97.

foto 1954.

Bekvägen med luftstuga. Neg. nr. IV: 12: 98.

Källarens framsida.

foto 1951

neg. saknas.

Tyvärr har träden vux-
it liem och skuggar så att
man anöpligt kan ta en
kort av hälsarens framände
nu 1954. För 3 år sedan

tog jag dock denna som
sakar negativen. Jag tog
det då för en annan uppt.
som gäde dagmarkistorpar.
nas levnadspörhållande
på 1880 talet och tidigare.

Det gäde enget påg-
lats-mar, utan en av mig
berättad skildring av folk-
livet. Hälsarens beffred
hukrens ej. jag återger en-
dast utredt.

Också ingen dubbel-
skrivning av mig.
Omnes kortet värde-

löst utan negativ, (detta
från Leppsala-arkivet) så
bara makulera det.

Härrarna är vacker,
med sin stora väl-
formade Axel strax ut-
an för dörren.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsförsk-
ning vid Lunds universitet

Ark. H. 13501.

ark. 11.